

**La realitat juvenil
a les Illes Balears.
L'Índex Sintètic de
Desenvolupament
Juvenil Comparat del
ProjectoScopio com a
proposta d'anàlisi**

ASSUMPTA MAS LIÑARES

Assumpta Mas Liñares

Llicenciada en Filosofia i Lletres, secció Ciències de l'Educació per la Universitat de les Illes Balears. Màster en Joventut i Societat per la UNED. Tècnica de Joventut a l'Institut Balear de la Joventut, cap de l'Observatori de la Joventut. Membre del Comitè d'Investigació d'Estudis de Joventut de la Federació Espanyola de Sociologia. Les seves línies de feina se centren en el desenvolupament i l'avaluació de les polítiques de joventut i en el coneixement de la condició juvenil.

Resum

La política per a la joventut ha d'estar basada en dades empíriques i vinculades a les necessitats i situacions reals del jovent. Això requereix investigació contínua, generació de coneixement i acostament als joves i a les organitzacions juvenils.

Una de les darreres propostes serioses de síntesi per al coneixement i l'anàlisi de la realitat juvenil és l'Índex Sintètic de Desenvolupament Juvenil Comparat del ProyectoScopio del Centre Reina Sofia d'Adolescència i Joventut creat per la Fundació d'Ajuda contra la Drogoaddicció (FAD), que s'ofereix com a proposta de debat en aquest article.

Paraules clau

Joves / Joventut / Polítiques de joventut / Anàlisi de la realitat / Projectoscopio.

Resumen

La política para la juventud debe estar basada en datos empíricos y vinculados a las necesidades y situaciones reales de la juventud. Esto requiere investigación continua, generación de conocimiento y acercamiento a los jóvenes y las organizaciones juveniles.

Una de las últimas propuestas serias de síntesis para el conocimiento y el análisis de la realidad juvenil es el Índice Sintético de Desarrollo Juvenil Comparado del ProyectoScopio del Centro Reina Sofia de Adolescencia y Juventud creado por la Fundación de Ayuda contra la Drogadicción (FAD), que se ofrece como propuesta de debate en este artículo.

Palabras clave

Jóvenes / Juventud / Políticas de juventud / Análisis de la realidad / Projectoscopio.

Introducció

La política de joventut, com qualsevol altra política, ha de tenir per finalitat millorar la vida de les persones, en aquest cas la vida dels joves i les joves. Amb aquest plantejament no cal dir que és imprescindible posar en marxa actuacions que ens permetin conèixer quina és la realitat que es vol millorar. Les polítiques que es plantegen, les iniciatives que es duen endavant, els programes que s'implementen cal que s'ajustin i que donin resposta a la situació real que viuen les persones joves. Cal, doncs, que el coneixement empíric, sistemàtic, estructurat i fiable guii l'anàlisi, la intervenció i l'avaluació de les polítiques que es desenvolupen.

És imprescindible conèixer la joventut per visibilitzar els joves, tal i com apunta Jorge Benedicto en el títol del pròleg que va escriure per al primer número de *l'Anuari de la Joventut el 2018*. Sovint, i seguint amb les paraules de Jorge Benedicto (2018), es tendeix a oferir una imatge simplificada de la problemàtica juvenil, sense atendre l'enorme varietat de situacions que hi ha, ni, tampoc, tenir en compte adequadament els condicionaments que determinen les seves respostes davant la conjuntura en què viuen.

Així doncs, el coneixement de la realitat no és una opció, és una obligació per poder formular polítiques adients. Però, com analitzam la realitat?, quines fonts són fiables?, quins indicadors utilitzam? són algunes de les de preguntes que cal fer-se i que cal respondre.

En aquesta línia, el Consell de la Unió Europea (UE) i els representants

dels governs dels estats membres, reunits en el Consell conclouen, en la Resolució sobre l'Estratègia de la Unió Europea per a la Joventut 2019-2027,¹ que per aconseguir els objectius de l'Estratègia cal treballar, segons correspongui, a escala local, regional, nacional, europea i mundial en l'elaboració de polítiques relatives a la joventut sobre la base de dades empíriques i en la generació de coneixement. L'Estratègia incideix en assenyalar que la política de la UE per a la joventut ha d'estar basada en dades empíriques i vinculades a les necessitats i situacions reals dels joves. Això requereix investigació contínua, generació de coneixement i acostament als joves i a les organitzacions juvenils. És especialment important recopilar dades desagregades sobre els joves per comprendre millor les necessitats dels distints grups, especialment d'aquells amb menys oportunitats.

Així doncs, en l'àmbit de la joventut és imprescindible tenir present que les necessitats, els interessos i les demandes són múltiples. D'acord amb el que estableix la Llei 10/2006 integral de la joventut, consideram joves les persones amb edats compreses entre els 14 i els 30 anys, si bé poden establir-se altres límits mínims i màxims, per als programes o actuacions en què, per la seva naturalesa o objectiu es consideri necessari. Cal pensar que la joventut és molt plural i abasta franges d'edat molt dispars. Les joves i els joves necessiten divertir-se, aprendre, créixer físicament i culturalment, construir la seva identitat, socialitzar, participar i trobar el seu lloc al món (la ciutat, l'entorn, el

grup d'amistats, en el sí de la família), així com formar-se, preparar-se per a un mercat laboral, trobar una feina, construir-se una carrera professional, independitzar-se, emancipar-se, tenir una llar, formar o no una família pròpia, conèixer els seus drets i exercir els seus deures...

Però, com viuen els joves la seva condició? Com es produeixen aquestes transicions de l'escola a l'ocupació, de la casa d'origen a una casa pròpia?..., han estat sempre igual al llarg dels anys? Quins factors hi influeixen, o només hi influeix l'esforç individual de cadascú? Són sempre igual en el temps i per a tots els joves, independentment del sexe, l'edat, la classe social o l'indret a on viuen? Està clar que no cal respondre totes aquestes preguntes, el jovent és plural, com és plural la societat, i la realitat no és estable, sinó canviant i els condicionants i factors que determinen la trajectòria vital d'una persona són múltiples, començant per factors estructurals com el desenvolupament econòmic, o les polítiques públiques que es duen a terme –amb especial incidència de les educatives, les d'ocupació i les d'habitatge, entre d'altres. A banda de factors culturals com puguin ser els valors ètics, o les pautes familiars.

L'Observatori de la Joventut de l'Institut Balear de la Joventut de la Conselleria d'Afers Socials i Esports treballa per conèixer la realitat juvenil. Per una banda, facilita la unificació de criteris per recollir dades, mitjançant la definició d'indicadors que es puguin harmonitzar amb els que utilitzen altres organismes similars, i treballa en un sistema d'indicadors

socials en matèria de joventut que agrupa dades estadístiques oficial disperses per obtenir una visió general de l'estat de la joventut a les Illes Balears, en aquest sentit el segon article de l'*Anuari de la Joventut de les Illes Balears 2018* (Mas, A. i Millán, A., 2018) n'és un bon exemple ja que ofereix una anàlisi descriptiva de la realitat de la joventut de les Balears partint del sistema d'indicador de l'Observatori de la Joventut.

Però, per altra banda, l'Observatori també recull i difon informació, estudis i recursos que, de manera directa o indirecta, poden servir per conèixer i entendre la condició juvenil i cap on s'adrecen les polítiques de joventut. En una marc global, per exemple: els Objectius de desenvolupament sostenible (ODS) de Nacions Unides respecte a la Joventut² i el Pacte Iberoamericà de Joventut de l'OIJ (Organisme Internacional de Joventut per a Iberoamèrica);³ en un marc europeu: l'Estratègia de la Unió Europea per a la Joventut 2019-2027, esmentada; a escala estatal: els informes de l'Observatori de l'Emancipació del Consell de la Joventut d'Espanya⁴ i els Informes de Juventud en España (IJE) que edita l'Institut Nacional de la Joventut (Injuve) des de fa més de trenta anys i que s'han convertit en una de les línies d'estudi sociològic més consistents sobre la situació de la joventut a Espanya. El darrer IJE és el de l'any 2016.⁵

Una de les darreres propostes serioses de síntesi per conèixer i analitzar la realitat juvenil ve de la mà del Centre Reina Sofia d'Adolescència i Joventut creat per la Fundació d'Ajuda contra la Drogoaddicció (FAD), i

que proposa el ProyectoScopio per oferir una visió global, periòdica i actualitzada de dades disponibles sobre diferents esferes que intervenen en la realitat i la socialització juvenil, amb diferents tipus d'informació: indicadors, índexs, baròmetres i anàlisis i debats. Dels índexs, la proposta d'Índex Sintètic de Desenvolupament Juvenil Comparat (ISDJC), en concret, permet fer el seguiment i comparar la situació de la joventut a Espanya, entre les comunitats autònomes i amb la resta de països de la Unió Europea. www.proyectoscopio.es

El ProyectoScopio ens permet comparar la situació de diferents indrets amb contextos diferents, fet que ha de permetre conèixer i intervenir en els punts febles i potenciar els aspectes positius. Facilita observar, doncs, altres contextos i experiències que funcionen i adaptar-les a la nostra realitat, si es considera adient.

El ProyectoScopio es basa en l'«Enfocament de les capacitats» de Martha Nussbaum que es fixa en allò que els individus són capaços de fer (Benedicto Rodríguez, R., 2012). L'enfocament de capacitats parteix de les idees d'Amartya Sen i va néixer en un primer moment com una teoria econòmica i passà, posteriorment, a enforçar-se cap al desenvolupament humà, inspirant l'Índex de Desenvolupament Humà de les Nacions Unides (PNUD).

La proposta, d'acord amb el que s'assenyala en l'apartat del marc teòric a la web del projecte, vol calcular el grau de desenvolupament que assoleixien els i les joves a mesura que avancen en el procés d'adquisició de

capacitats per aconseguir integrar-se definitivament en la societat.

L'Índex Sintètic de Desenvolupament Juvenil Comparat (ISDJC) del ProyectoScopio es nodreix de dades estadístiques d'Eurostat complementades amb fonts estadístiques espanyoles pròpies.

L'Índex aborda 5 dimensions ordenades per pes en importància per a la socialització dels joves: educació, ocupació, emancipació, vida i TIC. Les 5 dimensions es nodreixen de 23 indicadors que el fan un índex fiable, ja que permet la comparabilitat i la periodicitat.

L'Índex ofereix una foto fitxa de la situació de 46 territoris (28 països de la UE i 17 comunitats autònomes, a més de la dada mitjana dels països de la UE), i permet també una visió longitudinal, és a dir, una comparació al llarg dels anys.

L'anàlisi de l'Índex permet observar com els països del nord es troben, en general, per damunt de la mitjana de la posició de la UE, mentre que els països del sud d'Europa es troben per davall. Diferencia cinc territoris: els països nòrdics; els anglosaxons; l'Europa central; el sud dels països mediterranis i l'Europa oriental. Pel que fa l'Estat espanyol, també s'observa com les comunitats del nord estan per damunt de la mitjana nacional i les comunitats del sud, per davall.

Les dades que oferim a partir d'aquí parteixen del document: *Índice Sintético de Desarrollo Juvenil Comparado 2018. Dossier autonómico*. Del Centre Reina Sofia sobre Adolescència i Joventut de la FAD, al qual es pot accedir a la web del ProyectoScopio.

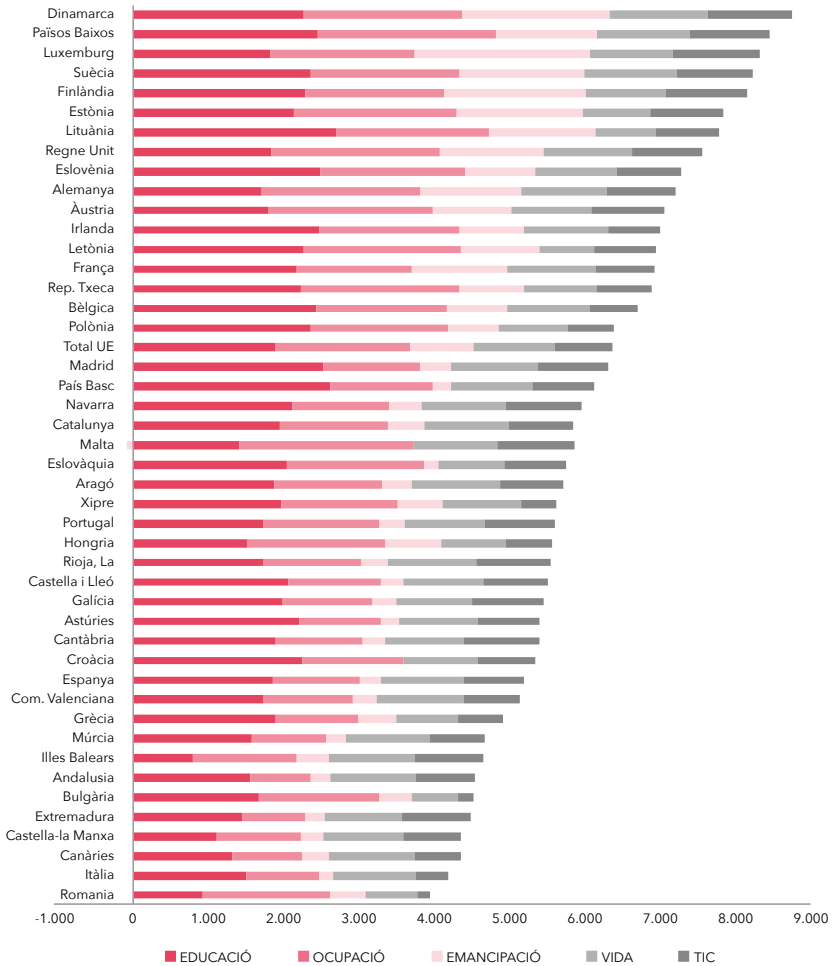
Les Illes Balears en l'índex sintètic de desenvolupament juvenil comparat (ISDJC) 2018

D'acord amb l'Índex Sintètic de Desenvolupament Juvenil Comparat, el desenvolupament juvenil a les Illes Balears avança molt lentament, tot i

que ha superat els nivells de desenvolupament del principi de la crisi econòmica (vegeu gràfic 2).

En relació a la posició general, les Illes Balears ocupen el lloc 39, d'un total de 46 territoris, en el rànquing del desenvolupament juvenil de 2018 (vegeu gràfic 1) d'acord amb l'Índex

Gràfic 1. Índex Sintètic de Desenvolupament Juvenil Comparat (ISDJC) 2018.

Font: Centre Reina Sofia sobre Adolescència i Joventut de la FAD. ProyectoScopio

construït amb una escala d'entre 0 i 10, en la qual la dimensió d'educació té un pes de fins a 3 punts; ocupació de 2,5; emancipació 2; vida 1,5 i TIC 1.

Balears, amb un índex de 4,45, es troba per sota de l'índex d'Espanya, que se situa en el lloc 35, amb un valor, al 2018, de 4,97 i bastant per davall del valor de la mitjana de la UE que se situa en la posició 18 del rànquing amb 6,09 punts. El rànquing, l'encapçala Dinamarca amb una puntuació de 8,38 i el tanca Romania amb un 3,77 (vegeu gràfic 1).

Les Illes Balears han patit petites modificacions al llarg dels anys, amb una millora notable de l'Índex del 2016 al del 2017 (vegeu gràfic 2), tot i que sempre per davall de la mitjana estatal i de la UE en la posició general.

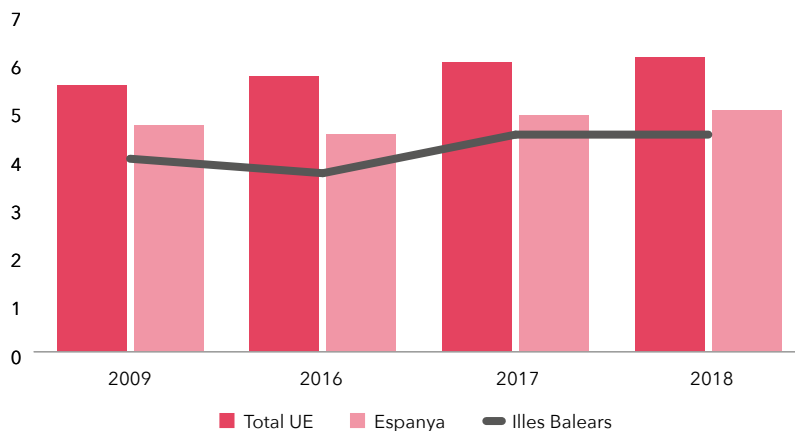
Índex d'educació

Si observam les dimensions per separat, les Illes Balears se situen en la

darrera posició en **educació** amb un índex de 0.254 (escala 0-1), Espanya de 0,592 (en la posició 28) i el total de la UE amb un 0,603 (posició 24). Els sis indicadors utilitzats per aquest índex són:

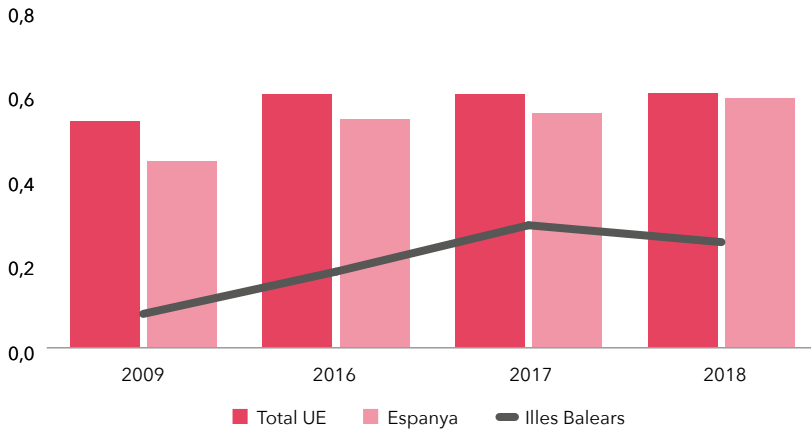
- Taxa de població de 25 a 29 anys amb educació terciària
- Taxa d'aprenentatge d'almenys dos idiomes estrangers
- Taxa d'abandonament escolar primerenc en joves de 18 a 24 anys
- Taxa de participació en educació al final de l'edat obligatòria X-1 (15 anys)
- Taxa de participació en educació al final de l'edat obligatòria X+2 (18 anys)
- Taxa de participació en educació universitària als 22 anys

Gràfic 2. Evolució de l'Índex Sintètic de Desenvolupament Juvenil Comparat 2009-2018.

Font: Centre Reina Sofia sobre Adolescència i Joventut de la FAD. ProyectoScopio

Gràfic 3. Evolució de l'índex d'educació de l'ISDJC.

Font: Centre Reina Sofia sobre Adolescència i Joventut de la FAD. ProyectoScopio

Al 2018, les Balears milloren en els tres primers indicadors assenyalats respecte a l'edició anterior i empitjoren en els tres darrers. En general, la dimensió d'educació ha tingut una evolució positiva, tot i que lenta, en el termini dels deu anys que es poden observar al gràfic 3.

Índex d'ocupació

En relació a l'àmbit de l'**ocupació**, les Illes Balears presenten un dels índex més alts a nivell estatal.

Per elaborar l'índex d'ocupació es tenen en compte sis indicadors:

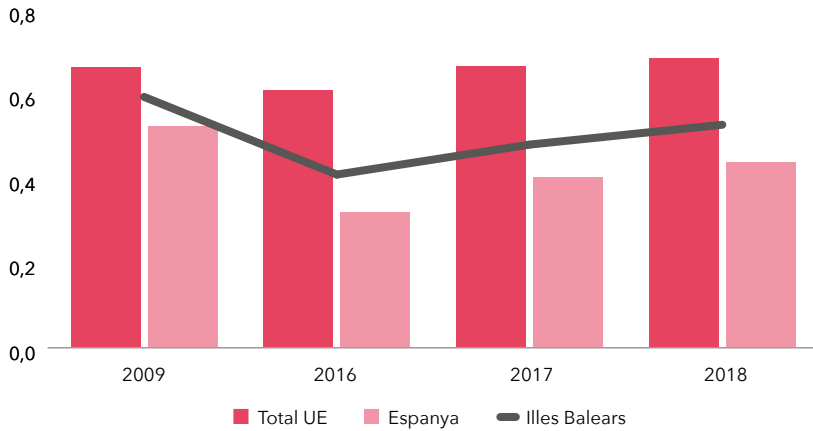
- Taxa global d'ocupació (15-29 anys)
- Taxa de desocupació (15-29 anys)
- Taxa de treballadors (15-29 anys) per compte propi
- Taxa de parcialitat involuntària (15-29 anys)

- Taxa de temporalitat (15-29 anys)
- Taxa de joves (15-29 anys) inactius que no estudien

Les Illes Balears empitjoren en els dos darrers indicadors i milloren en els quatre primers d'aquests índex al 2018 respecte de l'any 2017, amb la taxa d'ocupació juvenil més alta d'Espanya. Totes les comunitats autònomes se situen per sota de l'índex del total de la UE que és de 0,685 (escala 0-1) i que ocupa la posició 19 del rànquing. L'índex espanyol és de 0,440 i ocupa la posició 38, mentre que les Illes Balears se situen en la posició 28 amb un índex de 0,528.

Atenent l'evolució de l'índex d'ocupació (gràfic 4) s'observa la incidència de la crisi econòmica, tant a la nostra comunitat com a la resta de l'Estat, i com en els darrers índexs es produeix una millora, sense arribar als nivells de 2009.

Gràfic 4. Evolució de l'índex d'ocupació de l'ISDJC.

Font: Centre Reina Sofia sobre Adolescència i Joventut de la FAD. ProyectoScopio

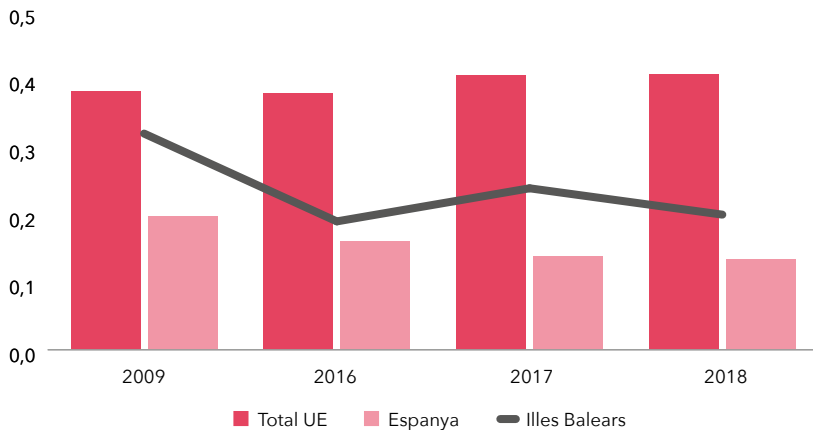
Índex d'emancipació

A l'índex d'emancipació 2018, de nou, totes les comunitats autònomes se

situen per davall del total de la UE tot, i a les Balears és dels més alts d'Espanya.

Les Balears se situen en la posició 26 del rànquing amb un índex

Gràfic 5. Evolució de l'índex d'emancipació de l'ISDJC.

Font: Centre Reina Sofia sobre Adolescència i Joventut de la FAD. ProyectoScopio

Taula 1: Evolució de la dimensió d'emancipació de l'ISDJC

	2009	2016	2017	2018
Total UE	0,382	0,38	0,406	0,408
Espanya	0,198	0,16	0,138	0,134
Illes Balears	0,320	0,19	0,239	0,200

Font: Elaboració de l'OBJIB a partir de dades del Centre Reina Sofia sobre Adolescència i Joven-
tut de la FAD. ProyectoScopio

de 0,200 al 2018 (escala 0-1), per damunt d'Espanya, que, amb un 0,134, se situa en la posició 37, molt per davall de la posició del total de la UE, que es troba en la posició 15 amb un índex de 0,408 (vegeu taula 1).

L'índex d'emancipació es construeix a partir de dos indicadors:

- Taxa de població jove (20-24 anys) que no resideix a la llar d'origen
- Taxa de població joves (25-29 anys) que no resideix a la llar d'origen

A Balears, ambdós indicadors han empitjorat lleugerament a l'índex 2018 respecte del de 2017, tal i com s'observa al gràfic 5 i a la taula 2. A l'evolució, també s'aprecia la incidència de la crisi econòmica amb un descens significatiu (de l'ISDJC 2009 a 2016), tot i que sempre s'ha mantingut per damunt del conjunt d'Espanya.

Índex de vida

Per altra banda, l'índex de **vida** es nodreix de set indicadors, les Balears milloren en el 2018 en els quatre primers respecte de l'índex de 2017 i empitjoren en els tres darrers:

- Taxa de fecunditat de joves 22-25 anys

- Taxa de fecunditat de joves de 26-29 anys
- Taxa bruta de mortalitat (15-29 anys)
- Taxa de mortalitat per accident de transport (15-29 anys)
- Taxa de fecunditat de joves 15-17 anys
- Taxa de fecunditat de joves 18-21 anys
- Taxa de suïcidis en joves (15-29 anys)

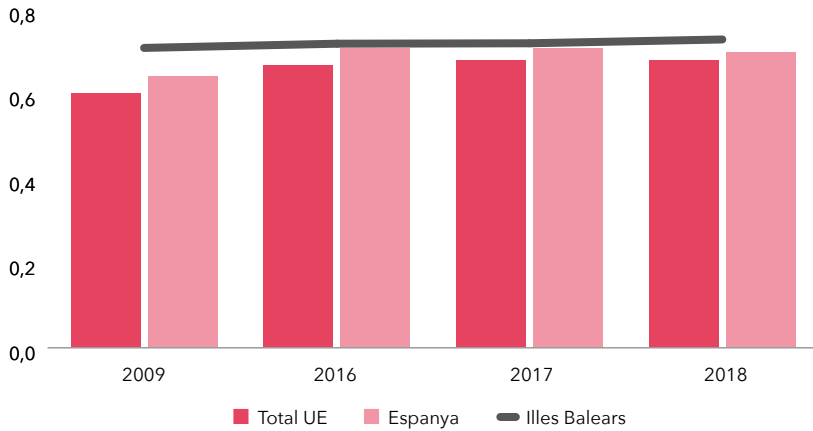
A l'índex de vida, les Balears se situen en la posició 11 en el rànquing amb un valor de 0,732 (escala 0-1), superant la mitjana Espanyola i la de la UE, que es troben en les posicions 18 i 27 amb valors 0,710 i 0,687 respectivament.

L'índex de vida a les Illes Balears sempre s'ha mantingut en valors alts al llarg de tota la sèrie, per damunt de la mitjana estatal i europea.

Índex de TIC

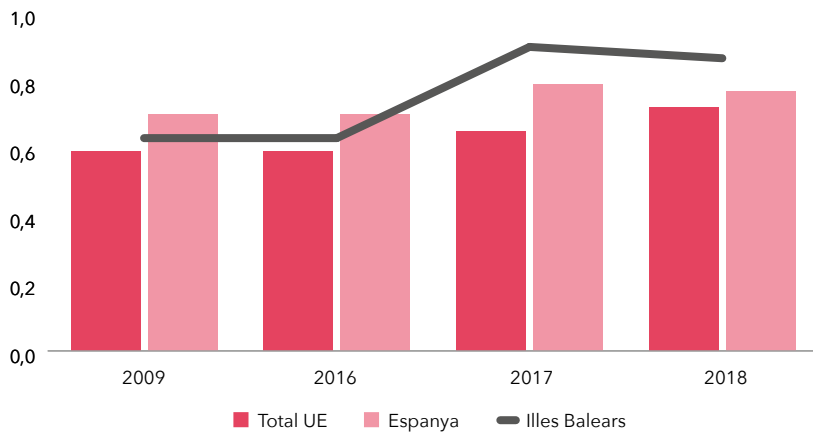
Finalment, l'índex de **TIC**, mostra una bona posició a les Illes Balears (17) amb un valor de 0,873 (escala

Gràfic 6. Evolució de l'índex de vida de l'ISDJC.

Font: Centre Reina Sofia sobre Adolescència i Joventut de la FAD. ProyectoScopio

Gràfic 7. Evolució de l'índex de TIC de l'ISDJC.

Font: Centre Reina Sofia sobre Adolescència i Joventut de la FAD. ProyectoScopio

0-1), per damunt d'Espanya (28) amb 0,768 i del total de la UE (33 amb un valor de 0,728).

Els indicadors que es valoren per elaborar l'índex de TIC són dos:

- Taxa d'usuaris joves (16-29 anys) que no han utilitzat internet (darrers 3 mesos)

- Taxa de joves (16-29 anys) amb un nivell alt de competències digitals

La comparativa de l'índex TIC de 2018 respecte de 2017 mostra que les Balears milloren en el primer i empitjoren en el segon. Observant, però, l'evolució de la sèrie d'aquesta dimensió es percep com s'ha produït un increment de millora molt significatiu a partir del 2016, i es mantenen valors per damunt del total de la UE i d'Espanya, tant a l'índex de 2017 com al de 2018.

Conclusions i debat

El ProyectoScopio es configura com una bona proposta per analitzar la varietat de situacions que hi ha i una oportunitat per identificar els condicionants que determinen les trajectòries vitals dels joves i les joves i possibiliten que es facin propostes per incidir-hi.

La recopilació, l'anàlisi i la comparació de les dades dels distints països de la UE, així com de les 17 comunitats autònomes, ens ha de permetre comprendre millor les necessitats dels diferents territoris i valorar l'adequació de les respostes que ofereixen les polítiques públiques i la possibilitat d'adaptar-les a contextos diferents.

Pel que fa a l'anàlisi per separat de les 5 dimensions que configuren l'Índex Sintètic de Desenvolupament Juvenil Comparat, l'any 2018 s'observa com les Illes Balears es troben per damunt de la mitjana espanyola en quatre de les cinc: ocupació, emancipació, vida i TIC, superant la mitjana de la UE en les dues darreres dimensions. Un cas a part és la situació de les balears en l'índex d'educació, en el qual

ocupa la darrera posició del rànquing (tot i que l'evolució és lenta, però positiva, des del 2009). Si analitzam aquest índex, observam que les Balears milloren al 2018 en tres dels sis indicadors que nodreixen aquesta dimensió: taxa de població de 25 a 29 anys amb educació terciària, taxa d'aprenentatge d'almenys dos idiomes estrangers i taxa d'abandonament escolar primerenc en joves de 18 a 24 anys.

Aquests indicadors se solen associar amb una aposta per l'educació com a valor segur, com estratègia quan és difícil accedir al mercat laboral. Però la seva anàlisi, sovint, ens fa plantejar que els i les joves que estudien, estudien més i més temps, sent l'educació un valor refugi, davant els i les joves que abandonen prematurament el sistema educatiu i que sembla que són nombrosos a les Balears com mostren els indicadors al respecte: taxa de participació en educació al final de l'edat obligatòria X-1 (15 anys), taxa de participació en educació al final de l'edat obligatòria X+2 (18 anys) i taxa de participació en educació universitària als 22 anys. Val a dir que per tenir una visió més ampla de la relació dels joves i les joves illencs amb l'educació, cal reflexionar i analitzar més indicadors que ens permetrien tenir una visió més acurada.

Les Illes Balears tenen un mercat laboral dinàmic, marcat pel turisme i que fa possible que tinguem la taxa d'ocupació juvenil (15-29 anys) més alta de totes les comunitats autònomes. Les dades ens mostren que hi ha correlació entre els indicadors d'ocupació i els d'educació. En general, quan més difícil és la inserció en el mercat laboral, més es considera l'educació com un valor refugi, fent que molts joves (però no tots,

i tampoc podem afirmar quins, tot i que s'intueix que són els qui tenen una família que els ho facilita) perllonguin els estudis o es mantinguin en el sistema educatiu.

Dels indicadors que nodreixen la dimensió d'ocupació de l'ISDJC de 2018, les Balears milloren en els que fan referència a quantitat: taxa d'ocupació, de desocupació i de treballadores per compte propi. Però segueixen sent problemàtiques les dades que fan referència a la qualitat de l'ocupació, tret de la taxa de parcialitat involuntària que sí que millora, s'empitjora en les taxes de temporalitat i de joves inactius que no estudien.

Les dades d'emancipació també presenten una relació estreta amb les d'ocupació. Sembla clar que l'ocupació és fonamental per disposar dels doblers que permeten a una persona jove emancipar-se. Els i les joves de les Balears, segueixen, doncs, superant la mitjana espanyola en l'índex d'emancipació, tot i que es veu clarament com afecta la crisi econòmica a l'evolució entre 2009 i 2016 i com, tot i l'evolució favorable des de 2016, encara no s'ha arribat a la situació anterior a la crisi.

En relació a l'índex de vida, les Balears presenten posicions superiors a la mitjana d'Espanya i de la UE. Sembla que el retard en l'abandonament de la llar d'origen influeix positivament en els indicadors de vida i salut de la gent jove, però les Balears han de millorar en les taxes de fecunditat de la joventut de 15 a 21 anys i abordar la problemàtica del suïcidi juvenil.

Finalment, en relació a la dimensió TIC de l'Índex, cal destacar que les Balears presenten posicions per damunt de

la mitjana d'Espanya i de la UE, tot i això, cal treballar per assegurar que el jove assolixi un nivell alt de competències digitals.

Queda palès, doncs, que els i les joves s'enfronten a un ventall dispar de reptes que, en realitat, són els reptes de les polítiques de joventut i de les polítiques públiques, en general, i que, en definitiva, són els reptes de la societat.

Per acabar, deixar clar que l'Índex Sintètic de Desenvolupaments Juvenil Comparat és una eina més per analitzar la realitat. Es poden discutir les dimensions que preveu o els indicadors que tria per configurar-se, però és una proposta seriosa i diferent per analitzar la realitat on, potser no és tan important la posició que s'ocupa com l'evolució que es pugui seguir, fruit de les respostes que les polítiques públiques ofereixin a les mancances que es detecten.

Bibliografia i webgrafia

- BENEDICTO, J. (2018). Pròleg de *l'Anuari de la Joventut de les Illes Balears 2018*. <<http://www.caib.es/sites/objib/ca/inici-33505/archivopub.do?ctrl=MCRST-945Z1266608&id=266608>> [Consulta 10 de setembre de 2019]
- BENEDICTO, J. (2017). *Informe Juventud en España 2016*. Madrid: Instituto de la Juventud (INJUVE) <<http://www.injuve.es/sites/default/files/2017/24/publicaciones/informe-juventud-2016.pdf>> [Consulta 10 de setembre de 2019]
- BENEDICTO RODRÍGUEZ, R. (2012). «Martha Nussbaum: Las capacidades humanas y la vida

- buena». http://www.ieturolenses.org/revista_turia/index.php/actualidad_turia/martha-nuss-baum-las-capacidades-humanas-y-la-vida-buena A: *Revista Cultural Turia*, núm.101 - 102.
- <www.ieturolenses.org> [Consulta 10 de setembre de 2019]
 - Centre Reina Sofia sobre Adolescència i Joventut (CRSAJ) (FAD) ProyectoScopio. <www.proyectoscopio.es> [Consulta 10 de setembre de 2019]
 - Enquesta a la joventut de Catalunya (EJC). Direcció General de Joventut, Generalitat de Catalunya (2018) <http://jovecat.gencat.cat/ca/detalls/Noticia/Enquesta_Joventut> [Consulta 10 de setembre de 2019]
 - Estratègia de la Unió Europea per a la Joventut 2019-2027 <<http://data.consilium.europa.eu/doc/docuement/ST-14080-2018-INIT/es/pdf>> [Consulta 10 de setembre de 2019]
 - Índice de desarrollo juvenil comparado del ProyectoScopio. Publicat el 21 de febrer de 2018
 - <https://youtu.be/0f6Zlahl_wY> [Consulta 10 de setembre de 2019]
 - *Índice Sintético de Desarrollo Juvenil Comparado 2018*. Dossier autonómico del Centro Reina Sofia de Adolescencia y Juventud de la FAD <http://www.adolescenciayjuventud.org/generico/descargar_doc.php?id=127005&ld2=1> [Consulta 10 de setembre de 2019]
 - Llei 10/2006, de 26 de juliol, integral de la Joventut (BOIB núm. 109, de 3 d'agost de 2006; correcció d'errades BOIB núm. 112, de 10 d'agost de 2006) <http://boib.caib.es/pdf/2006109/mp5.pdf?lang=ca&mode=view&p_numero=2006109&p_inipag=5&p_finpag=22> [Consulta 10 de setembre de 2019]
 - MAS, A., i MILLÁN, A. (2018). *Joves balears en dades: una breu anàlisi de la realitat juvenil a les Illes Balears*. Anuari de la Joventut de les Illes Balears, núm. 2, p. 41-85. <<http://www.caib.es/sites/objib/ca/inici-33505/archivopub.do?ctrl=MCRST-945Zl266608&id=266608>> [Consulta 10 de setembre de 2019]
 - Objectius de Desenvolupaments Sostenible (ODS) de Nacions Unides respecte a la Joventut <<https://www.un.org/sustainabledevelopment/es/la-juventud/>> [Consulta 10 de setembre de 2019]
 - Observatori de la Joventut de les Illes Balears (OBJIB). Sistema d'indicadors de joventut de l'Observatori de la Joventut de les Illes Balears: <<http://www.caib.es/sacmicrofront/contenido.do?mkey=M10080912052716472036&lang=CA&cont=25425>> [Consulta 10 de setembre de 2019]
 - Observatori de l'Emancipació del Consell de la Joventut d'Espanya <<http://www.cje.org/es/en-que-trabajamos/vivienda/actividades-y-campanas-del-cje/obser>

[vatorio-joven-de-emancipacion/>](#)
[Consulta 15 de setembre de 2019]

- PACTO IBEROAMERICANO DE JUVENTUD- OIJ (Organismo Internacional de Juventud para Iberoamérica)
- <<https://oij.org/wp-content/uploads/2019/05/Pacto-Iberoamerica-no-de-Juventud.pdf>> [Consulta 5 de setembre de 2019]
- Presentació de les dades de desenvolupament juvenil: Espanya a Europa. (CRSAJ) Publicat el 29 de novembre de 2018 <<https://www.youtube.com/watch?v=cOw2iYtfP-go&feature=youtu.be>>
- ProyectoScopio HD. Data de publicació 6 d'octubre de 2016
- <https://youtu.be/bd_CcpMGt5o> [Consulta 10 de setembre de 2019]
- *Propuesta de vinculación pacto juventud 2030 + youth2030 strategy + generation unlimited* (Setembre 2018) <<https://oij.org/wp-content/uploads/2019/05/PACTO-JUVENTUD-2030-ESTRATEGIA-DE-JUVENTUD-2030-GENERATION-UNLIMITED.pdf>> [Consulta 5 de setembre de 2019]
- Resolució sobre l'Estratègia de la Unió Europea per a la Joventut 2019-2027 <<http://data.consilium.europa.eu/doc/document/ST-14080-2018-INIT/es/pdf>> Brussel·les, 15 de novembre de 2018 (OR. en) p. 10. [Consulta 5 de setembre de 2019]

Notes

1. Resolució sobre l'Estratègia de la Unió Europea per a la Joventut 2019-2027 <http://data.consilium.europa.eu/doc/document/ST-14080-2018-INIT/es/pdf>
2. Objectius de Desenvolupaments sostenibles (ODS) de Nacions Unides sobre la joventut <https://www.un.org/sustainabledevelopment/es/la-juventud/>
3. Pacte Iberoamericà de Joventut de l'OIJ <https://oij.org/wp-content/uploads/2019/05/Pacto-Iberoamericano-de-Juventud.pdf>
4. Observatori de l'Emancipació del Consell de la Joventut d'Espanya <http://www.cje.org/es/en-que-trabajamos/vivienda/actividades-y-campanas-del-cje/observatorio-joven-de-emancipacion/>
5. Informe Juventud en España 2016 que edita l'Institut Nacional de la Joventut (Injuve) 2016 <http://www.injuve.es/sites/default/files/2017/24/publicaciones/informe-juventud-2016.pdf>